

21 juni 2016

STANDPUNT ‘HERIJKING RECHTSBIJSTAND’

De Vereniging Asieladvocaten en -juristen Nederland (VAJN) vreest dat het ongewijzigd doorvoeren van het Kabinetsstandpunt ten aanzien van de herijking van de rechtsbijstand op korte termijn zal leiden tot verslechtering van de toegang tot rechtsbijstand van asielzoekers, tot verlies van kwaliteit van die rechtsbijstand, en tot vertraging in de behandeling van asielverzoeken en de doorstroom van het asielproces in het algemeen.

Het asielrecht is een uitzonderlijk dynamisch rechtsgebied dat, onder invloed van politieke besluitvorming, (Europese) jurisprudentie en geopolitieke ontwikkelingen vrijwel dagelijks verandert. Het is bij uitstek een rechtsgebied dat om specialisatie vraagt. Een advocaat met een algemene praktijk kan asiel niet “erbij doen”. De wetgever heeft dit ook onderkend en de Raad voor Rechtsbijstand stelt bijzondere opleidingseisen aan asieladvocaten.

De asieladvocatuur is geen vetpot. Een enkele uitzondering daargelaten komen alle asielzoekers in aanmerking voor gefinancierde rechtsbijstand. Een in het asielrecht gespecialiseerde advocaat heeft derhalve vrijwel geen betalende praktijk.

Uit de rapporten van zowel de Commissie Barkhuysen als de Commissie Wolfsen blijkt dat het systeem zoals het er nu is *grosso modo* functioneert. Door toenemende specialisatie is de kwaliteit van de rechtsbijstand aan asielzoekers gewaarborgd en de beroepsgroep kan “verhoogde asielinstroom” opvangen. Toen gelet op die instroom door de staatssecretaris werd besloten om asielprocedures ook in weekenden te laten doorlopen zijn de asieladvocaten in het weekend gaan werken, zonder daarvoor enige extra vergoeding te ontvangen.

De tijden dat asielzoekers het risico liepen in handen te vallen van laaggekwalificeerde juristen die in deze onmondige clientèle een gemakkelijke inkomstenbron zagen, liggen al lang achter ons. De asielrechtsbijstand is volwassen geworden en levert kwaliteit. De plannen die nu voorliggen, zullen deze ontwikkelingen terugdraaien.

Puntengrens

Dit geldt met name voor de voorgestelde grens van 900 punten. Dit komt neer op een opbrengst van rond de €95.000.

Na aftrek van kosten (huisvesting, personeel, verzekeringen, pensioen, opleidingskosten, afdrachten aan de Orde, etc.) zal daarvan nog maximaal ongeveer €40.000 overblijven, waar dan nog belasting over moet worden afgedragen. Wie wil er ondernemersrisico lopen voor een dergelijk, door de Staat gemaximeerd, bedrag? Onze leden vrezen personeel te moeten ontslaan, of zelfs kantoren te moeten sluiten.

De commissie-Wolfsen, die de puntengrens introduceerde, gaat er inderdaad vanuit dat die 900 punten te weinig zijn voor een economisch gezonde praktijk, maar stelt dat advocaten daarnaast 25% omzet uit betalende zaken kunnen halen, zodat er alsnog een omzet van €125.000 wordt gerealiseerd.

Zoals uitgelegd, is die betalende omzet in asielzaken een fictie. Asielzoekers hebben nu eenmaal, door de bank genomen, geen geld. De keuze voor advocaten wordt dan om andere rechtsgebieden erbij te gaan doen. Dat gaat ten koste van de zo zorgvuldig opgebouwde, overigens door het kabinet gewenste, specialisatie. Een andere optie is om te snijden in de kosten. De (kostbare) opleiding van nieuwe advocaten zal daarbij het evidente eerste slachtoffer zijn. De toekomst van de beroepsgroep komt daarbij in gevaar, en daarmee de doorstroom van asielprocedures. In een week waarin UNHCR aankondigde dat er wereldwijd nog nooit zoveel mensen op de vlucht zijn, lijkt dat geen verstandige keuze.

Zelfs zonder directe afname van het aantal asieladvocaten zal het niet mogelijk zijn om, met de voorgestelde puntengrens, het aantal asielzaken dat jaarlijks wordt gevoerd te kunnen voeren. Dat betekent dat er ofwel een enorme *bottleneck* zal ontstaan in de asielketen net nu die, door investeringen in V&J, enigszins op lijkt op te krabbelen, ofwel dat kwaliteitsmaatstaven omlaag worden geschroefd zodat rechtsbijstand aan asielzoekers ook door “bijbeunende” advocaten zonder specialisatie in deze richting kan worden verleend. Wanneer de gespecialiseerde advocaten zijn “volgelopen” zal er immers een markt ontstaan voor niet-specialisten. Je mag als asielzoeker haast hopen dat je aan het begin van het jaar aankomt, want tegen het einde neemt de kwaliteit van de rechtsbijstand af.

De maatregel werkt ook een vorm van onzekerheid in de hand die bedrijfseconomisch niet verantwoord is. Bij het innemen van een zaak is niet duidelijk hoeveel punten die oplevert: 4, 12, of (in geval van bewerkelijke zaken) meer? Die duidelijkheid is er vaak pas maanden later, als de zaak is afgerond. Een advocaat kan dus niet vooraf voorspellen wanneer hij/zij ‘door het plafond’ gaat en moet stoppen met het innemen van zaken.

Voorts moet niet worden onderschat hoe vaak de Staat doorprocedeert of anderszins procedures in gang zet (de intrekking van een vergunning, bijvoorbeeld). Juist ook dan moet in rechtsbijstand worden voorzien. Het is onaanvaardbaar wanneer die niet zou kunnen worden geleverd omdat de puntengrens is bereikt.

Intussen is volstrekt onduidelijk welk doel de maatregel zou dienen. Het aantal asielverzoeken en -procedures is niet met een financiële prikkel te reguleren. De zaken zullen er zijn, en de rechtsbijstand zal worden gefinancierd. Het beleg wordt alleen over meer boterhammen uitgesmeerd. De kosten gaan niet omlaag.

De argumenten van het kabinet voor deze operatie overtuigen niet. Ondernemers (zoals de meeste asieladvocaten zijn) worden vanaf het ene op het andere moment begrensd in hun mogelijkheden om te ondernemen. Ze mogen niet méér verdienen dan een ambtenaar schaal 12; een merkwaardig soort inkomenspolitiek, die alleen maar negatieve effecten heeft.

Bovendien: nog los van alle andere evidente verschillen tussen ambtenaren en ondernemers komt de berekening van het kabinet ook niet uit. Schaal 12 loopt tussen €3.900 en €5.800 en levert daarmee een bepaald hoger inkomen op dan dat van ondernemende asieladvocaten onder de nieuwe regeling, en dat is dan inclusief arbeidsrechtelijke bescherming, vakantiegeld, pensioen, enz.

Als het gaat om kwaliteitsbewaking: daarvoor bestaat al een puntengrens van 2000 punten. Nergens is gesteld of gebleken dat die niet zou voldoen. De abrupte meer-dan-halvering daarvan is volstrekt onvoldoende gemotiveerd.

Trajecttoevoegingen

Als inderdaad zou worden overwogen om ‘trajecttoevoegingen’ in te voeren in het asielrecht, wijzen wij op het volgende.

Voor zover trajecttoevoegingen al nuttig zouden kunnen zijn, moet er wel sprake zijn van een eenduidig en rechtlijnig ‘traject’. In het asiel is dat niet het geval. Nog maar enkele maanden geleden heeft de staatssecretaris een verdeling geïntroduceerd van vijf ‘sporen’ waarin een asielaanvraag kan vallen. Aanvragen kunnen binnen één fase van de procedure wisselen van spoor. Voorts kunnen er medische omstandigheden, of gezinsomstandigheden, opduiken die weer een ander traject openen. Al met al is de weg tussen aanvraag en inwilliging of afwijzing geen rechte lijn maar eerder een ‘boom’. Verschillende advocaten kunnen verschillend gespecialiseerd zijn in de verschillende takken van die boom. Dat is ook wenselijk. De IND heeft ook gespecialiseerde afdelingen. Trajecttoevoegingen zijn hierom niet passend.

Daarnaast verstoren trajecttoevoegingen het (fundamentele) recht op vrije advocaatkeuze. In asiel is dat recht al beperkt doordat aan asielzoekers in beginsel een advocaat van het rooster wordt toegewezen. Dat is op zich begrijpelijk voor hen die pas in Nederland zijn aangekomen en moeite zouden hebben met het kiezen van een geschikte advocaat. Maar naar verloop van tijd informeren cliënten zich en willen zij misschien een andere, meer gespecialiseerde advocaat. Dat wordt door dit voorstel ernstig bemoeilijkt.

Een veelgehoorde klacht is dat asieladvocaten, “maar kansloos doorprocederen”. Daarvoor is geen enkel empirisch bewijs. Maar het invoeren van trajecttoevoegingen zou hier wel eens toe kunnen leiden. Immers, waar een advocaat thans zou weigeren om een cliënt bij te staan in een beroep dat hij/zij kansloos acht, wordt dat wel heel lastig als die cliënt geen mogelijkheid heeft om die procedure door een andere advocaat te laten doen. Als je als advocaat aan je cliënt bent “verbonden” voor een aantal procedures op rij, wordt het moeilijk om die band te verbreken. Juist de flexibiliteit voor de cliënt om te wisselen tussen procedures maakt het mogelijk om zaken te weigeren, dan wel om door te verwijzen naar meer gespecialiseerde collega’s.

Conclusie

De VAJN is van mening dat wat niet kapot is, niet moet worden gerepareerd. En dat geldt temeer voor een “reparatie” die een goed functionerend systeem in de kern bedreigt, in ruil voor een minimale bezuiniging, waarvan het bovendien zeer de vraag is of die wordt gehaald.

Nederland mag trots zijn op het degelijke systeem van rechtsbijstand aan minvermogenden. We zouden dat moeten beschermen, niet afbreken.

Namens het bestuur en de leden van de VAJN,

Wil Eikelboom

Voorzitter